

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواران

درس تمهیدی فی الفقه الاستدلالی

کتاب الطهارة

سطح ۲

درس چهاردهم

استاد: حجت‌الاسلام والمسلمین امینی

آموزشیار: آقای مهاجری

مقدمه

در این درس پس از بیان مستند شرط نهم وضو، مبطلات وضوء بیان می‌گردد و مستندات برخی از این مبطلات مورد بحث و بررسی قوار می‌گیرد. مبطلاتی که مستندات آنها در این درس بررسی می‌شود عبارتند از:

- بول
- غائط
- خروج باد معده
- خواب
- هر چیزی که عقل را زائل نماید.
- استحاضه قلیله و متوسطه و کثیره

۹- وأما اعتبار عدم المانع، فهو تام في خصوص فرض العطش لصحيحة الحلبي عن ابي عبد الله ع ليه السلام: «قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع الْجُبُّ يَكُونُ مَعَهُ الْمَاءُ الْقَلِيلُ فَإِنْ هُوَ اغْتَسَلَ بِهِ خَافَ الْعَطَشَ أَوْ يَغْتَسِلُ بِهِ أَوْ يَتَّيَّمُ قَالَ بَلْ يَتَّيَّمُ وَكَذَلِكَ إِذَا أَرَادَ الْوُضُوءَ» حيث دلت على ارتفاع الامر بالوضوء و معه فلا يمكن تصحيحه لا به لعدمه و لا بالملاك لعدم الكاشف عنه.

نواقض الوضوء

ينتقض الوضوء بالبول و الغائط و خروج الريح و النوم و كل ما يزيل العقل و الاستحاضة القليلة و المتوسطة بل و الكبيرة و الجنابة. و في حكم البول البلب المشتبه قبل الاستبراء.

و المستند في ذلك:

۱- أما الانتقاض بالاربعة الاولى فمتسالم عليه و يستفاد من صحيحة زرارة : «قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ وَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع مَا يَنْقُضُ الْوُضُوءَ فَقَالَ مَا يَخْرُجُ مِنْ طَرْفَيْكَ الْأَسْفَلَيْنِ مِنَ الدُّبْرِ وَ الذِّكْرِ غَائِطٌ أَوْ بَوْلٌ أَوْ مَنِيٌّ أَوْ رِيحٌ وَ النَّوْمُ حَتَّى يُذْهَبَ الْعَقْلُ» و غيرها من الاخبار الكثيرة.

۲- و أما الانتقاض بما يزيل العقل فامر متسالم عليه و يمكن ان يستفاد من ذيل الصحيحة المتقدمة.

۳- و أما الانتقاض بالاستحاضة القليلة فلصحيحة معاوية بن عمار عن ابي عبد الله ع ليه السلام : «...وَإِنْ كَانَ الدَّمُ لَا يَتَّقِبُ الْكُرْسُفَ تَوَضَّأَتْ وَ دَخَلَتْ الْمَسْجِدَ وَ صَلَّى كُلَّ صَلَاةٍ بِوُضُوءٍ»

و أما الانتقاض بالاستحاضة المتوسطة فلموثقة سماعة عن ابي عبد الله ع ليه السلام : « الْمُسْتَحَاضَةُ إِذَا تَقَبَّ الدَّمُ الْكُرْسُفَ اغْتَسَلَتْ لِكُلِّ صَلَاةٍ وَ لِلْفَجْرِ غُسْلًا وَ إِنْ لَمْ يَجْزِ الدَّمُ الْكُرْسُفَ فَعَلَيْهَا الْغُسْلُ كُلَّ يَوْمٍ مَرَّةً وَ الْوُضُوءُ لِكُلِّ صَلَاةٍ»
و أما المستحاضة الكبيرة فيمكن القول بعدم وجوب الوضوء في حقها بل عليها الغسل ثلاث مرات فقط كما تدل بوضوح على ذلك الموثقة.

و هل ينتقض وضوءها باستحاضتها؟ لا يبعد ذلك تمسكاً بالاولوية فان القليلة و المتوسطة اذا كانت ناقضة فبالاولوية الكبيرة غايته لا يجب عليها الوضوء لإجزاء الغسل عن ذلك و إن كان الاحتياط بفعله أمراً مناسباً بل لازماً تحفظاً من مخالفة المشهور القائل بذلك.

مستند اعتبار عدم شرعی در وضوء

ممکن است موانع متعددی مثل بیماری و ... برای استعمال آب وجود داشته باشد ولی مانعی که روایت دارد و مانعیت آن مورد قبول است، عطش می باشد به این معنا که اگر آب برای وضوء استفاده شود، جان وضوء گیرنده یا دیگری در معرض تلف قرار می گیرد. حال سوال این است که آیا وضوء در این شرایط صحیح است یا نه؟ جواب این است که خیر صحیح نیست و مستند آن هم صحیح حلبی از امام صادق علیه السلام است که مضمون آن این است که اگر کسی خوف عطش داشته باشد، وظیفه اش به جای غسل یا وضوء تیمم است. پس این شخص امر به وضوء ندارد و اگر وضوء بگیرد، امری وجود ندارد که قصد امتثال آن را نماید و وضویش باطل است.

اگر کسی بگوید که درست است که امر وجود ندارد ولی مصلحت و ملاک وضوء که وجود دارد و فرد می تواند به قصد ملاک، وضوء را انجام دهد.

در جواب گفته می شود که ملاک و مصلحت، نیاز به کاشف دارد و کاشف آن هم امر است که در اینجا وجود ندارد پس احراز ملاک و مصلحت امکان ندارد.

تطبیق

۹- و أما اعتبار عدم المانع، فهو تام في خصوص فرض العطش لصحیحة الحلبي عن ابي عبد الله عليه السلام: « قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع الْجُنْبُ يَكُونُ مَعَهُ الْمَاءُ الْقَلِيلُ فَإِنْ هُوَ اغْتَسَلَ بِهِ خَافَ الْعَطَشَ أَوْ يَتَّيَّمُ قَالَ بَلْ يَتَّيَّمُ وَكَذَلِكَ إِذَا أَرَادَ الْوُضُوءَ^۱ » حيث دللت علی ارتفاع الامر بالوضوء و معه فلا يمكن تصحيحه لا به لعدمه و لا بالملاك لعدم الكاشف عنه.

۹- و اما معتبر بودن عدم مانع شرعی در خصوص فرض عطش به خاطر صحیح حلبی از امام صادق علیه السلام : «به امام صادق علیه السلام گفتم: جنبی که همراه او آب خیلی است که اگر با آن غسل نماید خوف تشنگی دارد آیا غسل نماید یا تیمم کند؟ فرمود: بلکه تیمم نماید و همین کار را انجام دهد (تیمم نماید) هنگامیکه اراده وضوء گرفتن (در این شرایط را دارد)» تمام است زیرا دلالت بر برداشته شدن امر به وضوء می کند و با عدم امر، تصحیح وضوء نه با امر ممکن است و نه با ملاک زیرا ملاک کاشفی ندارد.

Sco1: 9: 27

مبطلات وضوء

مبطلات وضوء عبارتند از:

- چهار موردی که از بدن انسان خارج می شوند: بول، منی، غائط و باد معده؛
- خواب؛
- هر چیزی که از بین برنده عقل باشد؛ مثل مستی، بیهوشی و جنون و لو مقطعی باشد؛
- استحاضه قلیله و متوسطه و کثیره؛

۱. وسائل الشیعه، باب ۲۵ من ابواب التیمم، حدیث ۲

- رطوبت مشتبهی که قبل از استبراء از انسان خارج می‌شود که در حکم بول می‌باشد. ۱ FG

تطبیق

نواقض الوضوء

ينتقض الوضوء بالبول والغائط و خروج الريح و النوم و كل ما يزيل العقل و الاستحاضة القليلة و المتوسطة بل و الكبيرة و الجنابة. و في حكم البول البلب المشتبه قبل الاستبراء.

مبطلات وضوء

وضوء با بول و غائط و خروج باد معده و خواب و هر چیزی که عقل را زائل نماید و استحاضهٔ قلیله و متوسطه و کبیره (کثیره) و جنابت باطل می‌شود. و رطوبت مشتبه قبل از استبراء هم در حکم بول است.

SC02: ۱۳: ۲۶

مستند باطل شدن وضوء به بول، غائط، باد معده، خواب و مزیل عقل

باطل شدن وضوء به واسطهٔ چهار مورد اول مورد تسالم اصحاب است و روایات زیادی مثل صحیحهٔ زراره بر آن دلالت می‌نماید. در این روایت امام باقر و صادق علیهما السلام به برخی از مبطلات وضوء اشاره می‌فرمایند که چهار مورد مذکور هم جزء آنها می‌باشد. اما باطل شدن وضوء به هر آنچه عقل را زائل نماید هم مورد تسالم اصحاب است و می‌توان آن را از ذیل صحیحهٔ مذکور استفاده نمود زیرا در ذیل آن وارد شده است: «وَالنَّوْمُ حَتَّى يَذْهَبَ الْعَقْلُ»^۱ یعنی خوابی که عقل را زائل می‌نماید، جزء مبطلات است. از این روایت مشخص می‌شود که زوال عقل ملاکی برای بطلان وضوء است و هر چیزی که باعث زوال عقل گردد، وضوء را باطل می‌سازد.

تطبیق

و المستند في ذلك:

و مستند در مواردی که بیان شد عبارتند از:

۱- أما الانتقاض بالاربعة الاولى فمتسالم عليه و يستفاد من صحیحة زرارة : «قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ وَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) مَا يَنْقُضُ الْوُضُوءَ فَقَالَ مَا يَخْرُجُ مِنْ طَرْفَيْكَ الْأَسْفَلَيْنِ مِنَ الدُّبْرِ وَ الذِّكْرِ غَائِطٌ أَوْ بَوْلٌ أَوْ مَنِيٌّ أَوْ رِيحٌ وَ النَّوْمُ حَتَّى يَذْهَبَ الْعَقْلُ»^۲ و غيرها من الاخبار الكثيرة.

۱- اما باطل شدن وضوء به چهار مورد اول (بول، غائط، خروج باد معده و خواب) مورد تسالم اصحاب است و از صحیحهٔ زراره: «به امام باقر و امام صادق علیهما السلام گفتم: چه چیزی وضوء را باطل می‌نماید؟ فرمودند: آنچه که از

۱. نفس المصدر، باب ۲ من ابواب نواقض الوضوء، حدیث ۲.

۲. نفس المصدر، باب ۲ من ابواب نواقض الوضوء، حدیث ۲.

دو طرف پایینت یعنی مخرج غائط و مخرج بولت خارج می‌شود: غائط یا بول یا منی یا باد معده؛ و خوابی که زائل کننده عقل باشد.

۲- و أما الانتقاض بما يزيل العقل فامر متسالم عليه و يمكن ان يستفاد من ذيل الصحيحة المتقدمة.

۲- و اما باطل شدن وضوء به چیزی که زائل کننده عقل باشد، مورد تسالم اصحاب است و می‌توان آن را از ذیل صحیحۀ قبل به دست آورد.

Score: ۱۷: ۵۵

مستند بطلان وضوء با استحاضه

بیان شد که استحاضه با انواع سه گانه اش مبطل وضوء است. در ابتداء به تعریف انواع سه گانه استحاضه می‌پردازیم: استحاضه قلیله: اگر پنبه ای درون فرج قرار داده شود و در هر دفعه، خون فقط ظاهر پنبه را آلوده نماید و به درون آن نفوذ نکند، این را استحاضه قلیله گویند.

استحاضه متوسطه آن است که خون به درون پنبه نفوذ کند ولی به پارچه ای که بعد از پنبه قرار می‌دهند نرسد؛ یعنی از پنبه به پارچه بعدی نفوذ ننماید.

استحاضه کثیره آن است که خون از پنبه بگذرد و به پارچه بعدی برسد.

مستند بطلان وضوء به واسطه استحاضه قلیله، صحیحۀ معاویه بن عمار است که وظیفه استحاضه قلیله را وضو برای هر نمازی مشخص می‌کند؛ یعنی استحاضه قلیله باید برای هر نمازی وضو بگیرد و این نشان می‌دهد که استحاضه وضوی او را باطل ساخته است.

مستند بطلان وضوء به واسطه استحاضه متوسطه، موثقه سماعه است که وظیفه استحاضه متوسطه را یک غسل در هر روز و وضو برای هر نماز تعیین می‌کند و این نشانگر این است که استحاضه متوسطه وضو را باطل می‌سازد و لذا لازم است زن برای هر نمازی وضوی جدید بگیرد.

برای بطلان وضوء به وسیله استحاضه کثیره نمی‌توان به روایات تمسک نمود زیرا در روایات وظیفه استحاضه کثیره سه غسل در روز برای هر وعده نماز قرار داده شده است و اشاره ای به وضوء نشده است پس معلوم نیست استحاضه کثیره باعث بطلان وضوء بشود مگر اینکه گفته شود، وقتی استحاضه قلیله و متوسطه باعث بطلان وضوء می‌شوند، استحاضه کثیره به طریق اولی باعث بطلان وضوء است و اینکه در روایات وظیفه او وضوء قرار داده نشده است به خاطر این است که غسل، کفایت از وضوء می‌نماید مثل غسل جنابت که از وضوء کفایت می‌نماید، البته به خاطر عدم مخالفت با مشهور احتیاط واجب در این است که مستحاضه کثیره، وضوء هم بگیرد. ۲ FG

تطبیق

۳- و أما الانتقاض بالاستحاضة القلیلة فلصحیحة معاویة بن عمار عن ابی عبد الله علیه السلام : «...وَإِنْ كَانَ الدَّمُّ لَا يَنْقُبُ الْكُرْسُفَ تَوَضَّأَتْ وَدَخَلَتْ الْمَسْجِدَ وَصَلَّتْ كُلَّ صَلَاةٍ بِوُضُوءٍ»^۱

۱. نفس المصدر، باب ۱ من ابواب الاستحاضة، حدیث ۱.

۳- و اما باطل شدن وضوء با استحاضه قلیله به خاطر صحیحه معاویه بن عمار از امام صادق علیه السلام «... و اگر خون به درون پنبه نفوذ نکرده باشد، باید وضوء بگیرد و داخل مسجد بشود و هر نمازی را با وضوی جدیدی بخواند».

و أما الانتقاض بالاستحاضة المتوسطة فلموثقة سماعة عن ابي عبد الله عليه السلام : « الْمُسْتَحَاضَةُ إِذَا تَقَبَّ الدَّمُ الْكُرْسُفَ اغْتَسَلَتْ لِكُلِّ صَلَاتَيْنِ وَ لِلْفَجْرِ غُسْلًا وَ إِن لَمْ يَجْزِ الدَّمُ الْكُرْسُفَ فَعَلَيْهَا الْغُسْلُ كُلَّ يَوْمٍ مَرَّةً وَ الْوُضُوءُ لِكُلِّ صَلَاةٍ »^۱

و اما باطل شدن وضوء با استحاضه متوسطه به خاطر موثقه سماعه از امام صادق علیه السلام: «مستحاضه اگر خون از پنبه بگذرد و به پارچه برسد (مستحاضه کثیره) باید برای هر دو نماز و نماز صبح غسل نماید و اگر از پنبه نگذرد (استحاضه متوسطه) باید در هر روز یکبار غسل کند و برای هر نفازی وضوء بگیرد».

و أما المستحاضة الكبيرة فيمكن القول بعدم وجوب الوضوء في حقها بل عليها الغسل ثلاث مرات فقط كما تدل بوضوح على ذلك الموثقة.

و اما در مورد مستحاضه کبیره (کثیره) قول به عدم وجوب وضوء در حقش ممکن است بلکه فقط لازم است سه بار در روز غسل نماید ه مانطور که موثقه سماعه به وضوح بر آن دلالت می نماید.

و هل ينتقض وضوءها باستحاضتها؟ لا يبعد ذلك تمسكاً بالاولوية فان القليلة و المتوسطة اذا كانت ناقضة فبالاولوية الكبيرة غايته لا يجب عليها الوضوء لإجزاء الغسل عن ذلك و إن كان الاحتياط بفعله أمراً مناسباً بل لازماً تحفظاً من مخالفة المشهور القائل بذلك.

و آیا وضویش با استحاضه اش باطل می شود؟ بطلان وضوء به خاطر تمسک به اول ویت بعید نیست زیرا اگر قلیله و متوسطه مبطل وضوء باشند، به طریق اولی کبیره مبطل خواهد بود نهایتاً این است که وضوء به خاطر کفایت غسل از آن، برایش واجب نیست و لو اینکه به خاطر دوری از مخالفت با مشهور که وضوء را لازم می دانند، احتیاط به انجام غسل امر مناسب بلکه لازمی می باشد.

Sc04: ۲۷: ۳۹

۱. نفس المصدر، باب ۱ من ابواب الاستحاضه، حدیث ۶.

چکیده

۱. صحیحۃ حلبی بر بطلان وضوء در خصوص صورت عطش دلالت دارد.
۲. مبطلات وضوء عبارتند از:
بول، غائط، باد معده، خواب، هر چیزی که عقل را زائل گرداند، استحاضه، جنابت و رطوبت مشتبه قبل از استبراء.
۳. صحیحۃ زراره: «مَا يَخْرُجُ مِنْ طَرْفَيْكَ الْأَسْفَلَيْنِ مِنَ الدُّبْرِ وَالدَّكْرِ غَائِطٌ أَوْ بَوْلٌ أَوْ مَنِيٌّ أَوْ رِيحٌ وَ الرَّوْمُ حَتَّى يَذْهَبَ الْعَقْلُ»^۱
بر بطلان وضوء با پیچ مورد اول دلالت می نماید.
۴. صحیحۃ معاویه بن عمار بر بطلان وضوء به واسطه استحاضه قلیله دلالت دارد.
۵. موثقه سماعه بر بطلان وضوء به واسطه استحاضه متوسطه دلالت دارد.
۶. در مورد بطلان وضوء به واسطه استحاضه کثیره روایتی وجود ندارد؛ البته می توان گفت وقتی که قلیله و متوسطه وضوء را باطل می نماید، به طریق اولی کثیره باعث بطلان وضوء می شود الا اینکه غسل کفایت از وضوء می نماید.
۷. به خاطر عدم مخالفت با مشهور احتیاط واجب به این است که در کثیره همراه با غسل وضوء هم بگیرد.

۱. نفس الهمدر، باب ۲ من ابواب نواقض الوضوء، حدیث ۲.